

Posudek na rigorózní práci Mgr. Heleny Jurákové
Dědění ze závěti
platná právní úprava ve srovnání s navrhovanou úpravou v novém občanském zákoníku
(118 stran, připojeno je resumé v anglickém a v německém jazyce)

Autorka v posuzované práci analyzuje závěť jako jeden z titulů nabytí dědického práva. Testovací svoboda jako projev lidské svobody vůbec, jako svobodný projev autonomie vůle umožňuje, aby každý mohl rozhodnout o svém majetku buď tak, že sám určí okruh osob, kterým chce část svého majetku odkázat; pakliže však bude na tento způsob určení dědiců rezignovat, otevře nástupnickou cestu osobám v pořadí stanoveném zákonem. Autorka správně chápe sepsání závěti jako oprávnění každého člověka, které může ale nemusí využít.

Rigorózantka ve své práci pojednala o všech otázkách souvisejících se závětí: po vstupních výkladech, ve kterých se zabývá obecnými předpoklady dědění ze závěti, se zabývá otázkami platnosti závěti, druhy závětí z hlediska formy, obsahem závěti a jejím zrušení. Pro úplnost přiřazuje i výklad o ochraně neopomenutelného dědice včetně započtení na dědický podíl, dále srovnává závěť s listinou o vydědění. Práci uzavírá výkladem souběhu dědění ze závěti a dědění ze zákona a obohacuje jej praktickým výkladem šetření prováděných k závěti v rámci dědického řízení.

Vědoma si názvu rigorózní práce autorka provádí pečlivé srovnání platného právního stavu se stavem navrženým; autorce slouží ke cti, že všechny změny podle návrhu nové občanskoprávní úpravy jsou pečlivě vyznačeny odlišnou formou písma od platné právní úpravy; čtenář proto nemá žádné pochybnosti o tom, co platí a o tom, co se navrhuje.

Závěť sepsanou pořizovatelem autorka správně chápe jako přísný formální úkon, pro který zákon stanoví určité náležitosti, které představují podmínky platnosti závěti. Přísné zákonné podmínky stanovené zákonem jsou odůvodněné tím, že případné spory o platnost závěti se řeší až v okamžiku, kdy pořizovatel již nežije a důkazní řízení o projevu jeho poslední vůle může být velmi složité. Ani v těchto důkazně obtížných sporech však nelze ztrácet ze zřetele, že při posuzování platnosti závěti je třeba výklad usměrňovat in favorem testamenti a nesnažit se –jen na základě ryze formálních nedostatků- vyvozovat za každou cenu neplatnost závěti.

Požadavek vyznačení data, které jinak občanský zákoník při uzavírání smluv zcela ignoruje, musí být při sepsání závěti naplněn. Zdá se, že autorka tento kategorický požadavek zcela nesdílí, argumentuje mj. důvodovou zprávou k návrhu nového občanského zákoníku k ustanovení § 1391, která uvádí, že „tradiční úprava chápala náležitost datace podpisu (stejně jako uvedení místa podpisu) jen jako nepodstatnou náležitost posledního pořízení“.

Mohla by autorka při obhajobě práce přednést zdůvodněný názor, proč je uvedení data v závěti tak důležité ?

Požadavek na podpis pořizovatele resp. na jeho znění rovněž vyvolává rozporuplné reakce. Poslední rozhodnutí Nejvyššího soudu, které odmítlo uznat závěť za platnou a podepsanou nikoli jménem a příjmením, nýbrž jen uvedením vztahu pořizovatelky k závětním dědicům, vyvolalo v odborné praxi protichůdné reakce. Zajímavou a trochu i tradiční otázkou zůstává ztráta originálu závěti a její nahrazení kopií; zajímalo by mě, jak se k této otázce autorka staví. Výklad autorky o Centrální evidenci závětí vedený Notářskou komorou, která poskytuje potřebný pocit právní jistoty a bezpečí, pokud jde o právní osud pořizovatelova majetku, považuji za záslužný.

Střet autonomie vůle zůstavitele s vůlí dědiců, který se může projevit i tak, že dědicové se dohodnou zcela jinak, než jak v závěti formuloval zůstavitel, autorka –zdá se- řeší ve prospěch vůle zůstavitele. Tak je tomu podle dostupných informací z poslanecké sněmovny i v posledním pozměňovacím návrhu podaném k návrhu občanského zákoníku v říjnu 2011; tento závěr však naráží na značný odpor notářské veřejnosti, která v něm spatřuje-možná oprávněně- brzdu brzkého ukončení řízení o dědictví.

Autorčina práce s literaturou je velmi dobrá, v seznamu literatury nepostrádám klasické dílo Tilsche ani učebnici Krčmáře; autorka však mohla využít k prohloubení argumentace i práce komentářového typu (C.H. Beck, Linde, Wolters Kluwer).

Předložená rigorózní práce svým obsahem i formou představuje zpracování důležité byt' konkrétní otázky občanského práva. Autorka prokázala velmi dobré znalosti zvoleného tématu a způsobilost k samostatné odborné práci.

Proto doporučuji předloženou práci Mgr. Heleny Jurákové k obhajobě.

K rozpravě navrhuji problematiku „negativní závěti“ a otázku možné odpovědnosti notáře, který by za současného právního stavu sepsal s manžely „společnou závěť“.

V Praze dne 20.10.2011

Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.